

**АНАЛІЗ ЗМІНИ ЧИСЕЛЬНОСТІ *CARPOGLYPHUS LACTIS*
LINNAEUS, 1767 У ГНІЗДІ КАРПАТСЬКОЇ МЕДОНОСНОЇ БДЖОЛИ
В УМОВАХ ЗАКАРПАТТЯ**

Дудинський Т.Т.

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», кафедра зоології

У бджолиній сім'ї є види акаридієвих кліщів, які не є постійними мешканцями вулика, куди їх приваблює відносна стабільність і захищеність помешкання. Багатьох кліщів приваблюють запаси бджолопродуктів настільки, що вони відомі як постійні бджолині супутники і як синантропи, а в природі зустрічаються рідко.

Відношення акаридієвих кліщів до кормових субстратів різноманітне. Деяким видам властивий вибір субстрату в залежності від його хімізму: *Carpoglyphus lactis* мешкає тільки в речовинах, які містять оцтову, молочну і янтарну кислоти.

Перед початком кладки маткою яєць робочі бджоли ретельно вичищають сотові комірки, в результаті чого до наявного підмору додаються домішки з вулика у вигляді решток бджолопродуктів, органічних речовин, кристалики цукру, воскової кришки, хітинових решток кінцівок, тіл загиблих дорослих бджіл. Весь цей субстрат є улюбленим місцем проживання кліщів

Серед зафіксованих видів кліщів у сім'ї медоносної бджоли переважають акароїдні кліщі, серед яких *Carpoglyphus lactis*, як і *Glyciphagus domesticus* є одним з найпоширеніших видів в гніздах бджіл. Про зустрічність даного виду кліща в гнізді медоносної бджоли, зокрема, в перзі, меді, в комірках сот, в крихтах на дні вулика, на старих медових та пергових сотах зустрічається в публікаціях багатьох вчених. Забруднення меду цими кліщами може бути як первинним, тобто безпосередньо у вулику, так і вторинним – при зберіганні. Харчові потреби *C. lactis* відрізняються від інших видів акароїдів. Даний вид мешкає в меді, який забродив, або молочних продуктах, живиться дріжджовими клітинами, які викликають бродіння і скисання вказаних субстратів.

Збір матеріалу проводився за загальноприйнятою методикою в акарології.

На основі наших досліджень та спостережень крім бджолопродуктів *C. lactis* відмічено в бджолосім'ї протягом року. Їх частота зустрічності в наших пробах на низовині досліджуваного регіону складає 47 %, в передгір'ї – 50 %, а в гірській зоні – 64,5%.

Кліщ *Carpoglyphus lactis* зустрічається в бджолосім'ях протягом всієї зими, однак, у зимово-весняний період року, частіше знаходиться на медово-пергових стільниках поблизу зимуючого клуба бджіл. Максимальна кількість особин у пробах коливається від 0,3 до 3,1 екз. на 1 г субстрату, причому зустрічаються тільки дорослі особини.

В умовах Закарпаття даний вид в окремих бджолосім'ях спостерігався протягом року. Максимальну чисельність на низовині відмічено у весняний

період (кінець квітня – початок травня), коли серед відходів воскових крихт і бджолопродуктів виявлено 259,9 екз. на 1 г субстрату. В гірських регіонах найвищу чисельність *C. lactis* виявлено в серпні (49,5 екз. на 1 г субстрату). У весняний період, порівняно із зимовим, чисельність популяції кліща значно зростає у всіх досліджуваних вертикальних зонах. Взимку зустрічаються поодинокі дорослі особини. Початок розмноження і розвитку кліща на низовині зафіксовано в кінці лютого – на початку березня, коли мікроклімат вулика стає сприятливим для теплолюбивого кліща (температура 23,5°C, вологість 87%) при наявності корму. Ріст популяції *C. lactis* (кінець весни – початок літа) призводить до пригнічення інших видів акаридєєвих кліщів, навіть домінуючого виду *Glycyphagus domesticus*. В середині літа (липень) видове різноманіття досліджуваних мікроартропод зменшується. Зустрічається в цей період тільки один вид *C. lactis*, росту чисельності популяції якого сприяють кліматичні фактори. В гніздах карпатської бджоли даний вид кліща виявлено повсюду, в тому числі на порожніх медових і пергових соторамках. Зустрічність кліщів на відходах бджолопродуктів у воскових крихтах під час активного періоду бджіл спостерігалось повсюди, а з пониженням температури – мозаїчно.

Порівняння видового складу кліщів гнізда карпатської медоносної бджоли (восково-пергові крихти) і виділених із меду та перги показало, що в цей продукт потрапляють, в основному, домінуючі види кліщової фауни вулика (*Carpoglyphus lactis*, *Glycyphagus domesticus*, *Tyrophagus longior*, *T. similis*). Про те, що бджолине гніздо є сприятливим середовищем для багатьох видів кліщів говорить той факт, що в окремих стільникових (медово-пергових) комірках знаходили від 17 до 28 екземплярів *Carpoglyphus lactis*.

Отже, на нашу думку розповсюдження кліща і додаткове зараження здійснюється, з одного боку, самими бджолами, а з іншого – представниками супутньої фауни гнізда. Забруднення бджолопродуктів цими мікроартроподами небажане, оскільки вони можуть бути переносниками збудників хвороб бджіл, а також хвороботворних бактерій і вірусів.